

JAMIYAT TARAQQIYOTIDA IJTIMOYIY JURNALISTIKA

Narzullayeva Muxayyo Iftixor qizi*O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar**universiteti 2-**bosqich talabasi, ZO'R TV telekanali muxbiri**narzullayevamuxay@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy jurnalistika fenomeni, uning raqamli asrdagi o'rni va jamiyat taraqqiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada jurnalistikaning fuqarolik faolligini oshirishdagi roli, adolatli ijtimoiy muhitni shakllantirishdagi vositasi sifatida ijtimoiy jurnalistikaning imkoniyatlari va ehtimollari yoritiladi. O'ziga xos tajribalar hamda sohadagi dolzarb muammolar orqali mavzu amaliy yondashuvda yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy jurnalistika, axborot madaniyati, fuqarolik faolligi, ijtimoiy tenglik, raqamli media.*

Annotation: *This article provides an in-depth scientific analysis of the phenomenon of social journalism, its role in the digital era, and its impact on societal development. It explores how journalism can enhance civic engagement and serve as a tool for building a fair social environment. The topic is addressed through practical approaches, including the author's personal experiences and a critical examination of pressing issues in the field.*

Keywords: *social journalism, media literacy, civic engagement, social equality, digital media.*

KIRISH QISM

Ijtimoiy jurnalistika bu – ijtimoiy muammolarning tub ildizlarini ochib beruvchi, ularni jamiyat e'tiboriga havola qiluvchi, amaliy yechimlarga yo'naltiruvchi jurnalistikaning eng insoniy va dolzarb yo'nalishidir. U ko'p hollarda adolat, haqiqat, ijtimoiy tenglik, inson huquqlari kabi fundamental qadriyatlarni ilgari suradi va shu orqali jamiyatda uyg'onish, hamjihatlik va taraqqiyotga xizmat qiladi. Raqamli inqilob asrida jurnalistika nafaqat yangilik yetkazuvchi, balki jamiyatni ongli harakatga yetaklovchi ijtimoiy kuchga aylandi. Ayniqsa, ijtimoiy jurnalistika bugungi kunda global ijtimoiy muammolarga nisbatan jamiyatning e'tiborini jalb etishda, fuqarolik ongini uyg'otishda va islohotlarga turtki bo'lishda hal qiluvchi rol o'ynayapti.

ASOSIY QISM

Ijtimoiy jurnalistika zamonaviy mediamakonning eng faol va ahamiyatli yo'nalishlaridan biridir. Uning qudrati – o'zgartirish, himoya qilish va adolatni tiklash kuchidadir. Ushbu yo'nalishning asosiy jihatlari ijtimoiy adolatsizliklar, hayotiy voqealar va og'riqli muammolar haqida xolis axborot berish; jamiyatni

muammoni hal etish uchun harakatga undash; oddiy inson hayoti orqali keng ommaning diqqatini jalb qilish hamda hukumat va tashkilotlar faoliyatini ijtimoiy adolat mezonida kuzatib borishdir. Har bir material inson taqdirini o'zgartirishi, jamiyatda yangi muhokamalar boshlanishiga sabab bo'lishi mumkin. So'nggi yillarda O'zbekistonda ochiqlik siyosati, so'z erkinligi va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ijtimoiy jurnalistikaning yangi bosqichga chiqishiga zamin yaratdi. "Hurriyat", "Gazeta.uz", "Daryo", "Kun.uz" kabi OAVlar ijtimoiy mavzularni yoritishda faol ishtirok etmoqda. Ayniqsa, blogerlar va fuqarolik jurnalistikasining yuksalishi muammolarni yoritish, jamoatchilik fikrini shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda. Misol uchun, 2023-yilda Farg'ona viloyatida yosh bolalarning maktabgacha ta'lim muassasasida nosog'lom ovqatlanish bilan bog'liq holat blogerlar orqali yoritilib, oxir-oqibatda mahalliy hokimiyat va SSV bu masalaga e'tibor qaratdi. Ushbu holat shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ijtimoiy jurnalistika shunchaki axborot berish emas, balki amaliy o'zgarishlarga sabab bo'ladigan kuchga aylangan. Bugun jurnalist nafaqat voqea haqida xabar beruvchi, balki uni anglab, unga yechim topishga hissa qo'shuvchi shaxsga aylanishi lozim. Shu boisdan, ijtimoiy jurnalistika O'zbekistonda ham fuqarolik jamiyatini shakllantirish, ijtimoiy muvozanatni ta'minlash va odamlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash vositasi sifatida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda

BAHS-MUNOZARA

IJTIMOY JURNALISTIKADA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR

Bugungi globallashuv va raqamli inqilob davrida ijtimoiy jurnalistika yangi qiyofa kasb etmoqda. Xususan, sun'iy intellekt, algoritmik yangiliklar, "clickbait" (e'tiborni jalb etuvchi sarlavhalar), shuningdek, "fact-checking" (faktlarni tekshirish) madaniyati kabi omillar bu sohaga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. 1. Sun'iy intellekt va ijtimoiy jurnalistika: Bugun jurnalistlar xabar tayyorlashda sun'iy intellekt (AI)dan foydalanmoqda. Bu bir tomondan ma'lumotni tez va samarali qayta ishlash imkonini bersa-da, boshqa tomondan, insoniylik, empatiya va hissiy yondashuvga asoslangan ijtimoiy jurnalistikaga zarar yetkazishi mumkin. Chunki ijtimoiy jurnalistika – bu inson hayoti va taqdiri haqida xolis va yurakdan chiqqan so'zdir. Shuning uchun kelajakda AI vositalarini insoniy element bilan uyg'unlashtirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

2. Axborot buzilishi va dezinformatsiya xavfi: Ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilayotgan noto'g'ri, yolg'on yoki manipulyativ ma'lumotlar fuqarolar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, hissiyotlarga boy ijtimoiy mavzular bu holatdan ko'proq zarar ko'radi. Shu sababli, ijtimoiy jurnalistlar nafaqat axborotni

yetkazuvchi, balki uni tekshiruvchi, tahlil qiluvchi va to'g'riligini kafolatlovchi sifatida faoliyat yuritishi zarur.

3. Tadqiqot va monitoring asosida yondashuv: So'nggi yillarda ijtimoiy jurnalistika faqat voqea yoki holatni yoritishdan iborat bo'lib qolmay, balki statistik ma'lumotlar, ijtimoiy so'rovnomalar, ekspert fikrlari asosida tahliliy yondashuvni ham o'z ichiga olmoqda. Bu esa jurnalistikaning professional darajasini oshirib, undagi ilmiylik elementlarini kuchaytiradi. "Data journalism" (ma'lumotlar jurnalistikasi) bu yo'nalishda muhim rol o'ynamoqda.

Zamonaviy axborot muhitida ijtimoiy jurnalistikaga nisbatan ikki asosiy yondashuv mavjud: birinchisi - uni faqat professional jurnalistlarning faoliyat sohasi sifatida ko'rish, ikkinchisi esa - ijtimoiy tarmoqlar orqali faoliyat yuritayotgan oddiy fuqarolarni ham ijtimoiy jurnalistlar qatoriga qo'shish. Birinchi yondashuv tarafdorlari ta'kidlashicha, ijtimoiy jurnalistika - bu yuqori kasbiy mas'uliyat, faktlarga tayanuvchanlik, etik tamoyillar va muvozanatni talab qiluvchi faoliyatdir. Masalan, BBCning "Panorama" dasturida e'lon qilingan hujjatli tergov materiallari natijasida Buyuk Britaniya sog'liqni saqlash tizimidagi moliyaviy suiiste'mollar ochiqdanib, bir nechta amaldorlar javobgarlikka tortilgan. Bu holat shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy jurnalistikaning professional va tasdiqlangan yondashuvi jamiyatda real o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ammo ikkinchi yondashuv, ya'ni "fuqarolik jurnalistikasi" tarafdorlari esa ijtimoiy tarmoqlarda muammolarni yoritayotgan oddiy odamlarni ham ijtimoiy jurnalist sifatida tan olish kerakligini ta'kidlaydi. Misol uchun, O'zbekistonda bir fuqaroning TikTok orqali mahalladagi yo'l muammosini yoritishi, oradan bir necha kun o'tib hududga mutasaddilar kelib uni ta'mirlashi - oddiy videoning ham ijtimoiy rezonansga sabab bo'lishini ko'rsatadi. Shu bois, ijtimoiy jurnalistikani professional va fuqarolik yondashuvi o'rtasidagi sinergiya sifatida ko'rish dolzarbdir. Har ikki tomonning kuchli jihatlarini uyg'unlashtirish - adolat, shaffoflik va ijtimoiy o'zgarishlar sari muhim qadamlardandir. Ammo bu jarayonda eng muhim tamoyil - xolislik, tekshirilgan axborot va ijtimoiy mas'uliyatni saqlashdir.

Shu o'rinda savol tug'ilishi tabiiy, xo'sh ijtimoiy jurnalistikasining surishtiruv va tergov jurnalistikasidan farqli jihatlari nimada?

Yo'nalish	Asosiy maqsad	Qamrov doirasi	Metod va vositalar	Tayyorlov murakkabligi	Axborot manbalari	Natijasi
Ijtimoiy jurnalistika	Jamiyatdagi zaif qatlam muammolarini yoritish va fuqarolik faolligini oshirish	Shaxsiy hayotlar, mahalliy muammolar	Reportaj, maqola, lavha	Osondan o'rtachagacha	Ochiq intervyular, guvohlar, ijtimoiy tarmoqlar	Empatiya uyg'otadi, muhokama boshlaydi, jamoatchilik bosimi orqali yechim topishga undaydi
Surishtiruv jurnalistikasi	Tizimli muammolarni aniqlash va fosh etish	Mahalliyda milliygacha, tashkilotlar va tizimlar	Hujjatlar tahlili, ko'p manbali tekshiruv, faktlar asosida	O'rtachadan murakkabgacha	Ichki hujjatlar, rasmiy bayonotlar, turli manbalalar	Nazoratchilik kuchayadi, qonuniy choralar ko'riladi
Tergov jurnalistikasi	Yashirin, maxfiy va xavfli holatlarni aniqlash	Milliy va xalqaro darajadagi jinoyatlar, korrupsiya	Maxfiy kuzatuv, yashirin suhbatlar, hujjatlar tahlili	Juda murakkab va xavfli	Maxfiy manbalalar, sud hujjatlari, xalqaro bazalar	Katta ijtimoiy rezonans, rasmiy tergovlar, siyosiy ta'sir

XULOSA

Ijtimoiy jurnalistika baʼzan tanqid nishoniga aylanishi mumkin. Baʼzilar uni haddan tashqari hissiyotga berilgan, subyektivlikdan holi emas deb hisoblashadi. Ammo aynan ijtimoiy jurnalistika fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi eng kuchli vosita sifatida tan olingan. U professional yondashuv, etik meʼyorlar va ijtimoiy masʼuliyatni oʻzida mujassam qilgan boʻlsa, u holda u demokratik rivojlanishning ajralmas boʻlagidir. U jamiyatni uygʻotadi, oʻzgartiradi va baʼzida hayotni saqlab qoladi. Agar jurnalist har bir materialni ijtimoiy masʼuliyat bilan yoritib, fuqarolar manfaatini ustuvor qoʻysa, u holda bu yoʻnalish barqaror taraqqiyot yoʻlida muhim omilga aylanadi. Jurnalistika – bu jamiyatga xizmatdir. Ijtimoiy jurnalistika esa bu xizmatning eng insoniy shaklidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Craig, David. Social Journalism: A Handbook for Reporters and Writers. Routledge, 2019.
2. Jansen, Sue Curry; Pooley, Jefferson; Taub-Pervizpour, Lora. Media and Social Justice. Palgrave Macmillan, 2011.
- 3, Axborot madaniyati va mediasavodxonlik – Gulnoza Saidova, Toshkent, 2021.
4. BBC Panorama Investigations – rasmiy hujjatli tergov dasturlari arxivi: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b006t14n>
5. “Citizen Journalism: Global Perspectives” – Stuart Allan (2013).
6. “The Data Journalism Handbook: How Journalists Can Use Data to Improve the News” – Jonathan Gray, Liliana Bounegru, Lucy Chambers (2012).
7. “Investigative Journalism: Proven Strategies for Reporting the Story” – William Gaines (2010).
8. “Social Journalism: Exploring How Social Media is Changing Journalism and the News Industry” – Alfred Hermida (2021).